

Mezőgazdasági pályázatok megvalósításának tapasztalatai, 5. rész

Július közepéhez érve, kedvező híreket is lehet már hallani a mézhordásról. Szerencsésebb méhész ismerőseim nektárral teli kereteket találnak kaptárakban, mérleg is billen a napsütésben. Az ország déli részéről kiemelkedően jó eredményre is van esély.

A Székesfehérvár melletti méhészcsaládot ekkor, július közepe táján látogattuk meg, de nem nektárt kerestünk, hanem a pempőtermelésbe szerettünk volna betekintést kapni. Látogatásunk legfőbb célja, hogy fiammal olyan méhészekhez jussunk el, akik kiemelkedő eredményt értek el egy részterületen, munkájuk példaértékű lehet. Így jutottunk el Gáborhoz és Ágneshez.

A családi méhészetben még a nagypapa is aktív, fiai és családjaik viszik tovább a megszerzett tudást. Példájukkal támasztható alá cikkünk legfőbb mondanivalója: hogy a második generációban meglévő technológiához is segítség lehet a támogatás igénybevétele. A családban a kisüzeme-

mes pályázatból a fiatal menyet segítette a fejlesztés: a már meglévő pempőtermelést, bioméhészet fenntartását, a méhészeti raktárt fejlesztik, illetve a meglévő eszközkészletet és állomány nagyságot tervezik bővíteni.

Gábor, sok másodgenerációs méhészhez hasonlóan, gyerekkorában „akaratlanul” is tanulta a szakma alapjait. Lehet, hogy az ekkor megalapozott természetszeretet vezette őt a környezetmérnök végzettséghez. Diplomával a kezében dönthetett, hogy a végzettséget vagy a családi hagyományokat választja hivatásul, de a 2008-as válság és következménye is beleszólt döntésébe. Eredeti terve szerint a franciaországi

tanulmányait folytatta volna, de a honi diplomaszerezést be kellett fejezni. Elkezdte a méhészkedést, és egy kétszemélyes vállalkozásban munkát is talált. Egyik sem hozta azt az eredményt, amely megfelelt volna az időközben kétgyermekessé vált apának. Az alkalmazotti lét túl sok terhelést hozott, a méhek pedig kevés mézet. Itt kezdődött a számunkra tanulságos folyamat. Gábornak, aki időközben doktori iskolát is végzett és egyetemi oktatói munkát vállalt, megannyi méhészhez hasonlóan döntenie kellett, hogy a munkáját vagy a méhészkedést folytassa-e. Ha a méhészkedést választja, akkor azon belül mit és hogyan termeljen? Vándoroljon-e vagy bioterme-

lést folytasson, esetleg üvegezett méz előállításával növelje az árbevételét? Gábor a legjobb lehetőséget választotta: saját személyéhez, adottságaihoz igazodó termék előállítása mellett döntött. Családapaként a megbízható állandó telephely előnye mellett egyedi jellegű tevékenységbe kezdett. Az anyanevelést már ismerte, francia nyelven jól beszélt, kapcsolatot építhetett ki ottani méhészekkel. Mégsem az anyanevelést választotta, hanem a pempőtermelést. Komoly anyagi befektetést jelentett, hogy külföldi képzésen vett részt, mert a franciáknál erre is volt lehetőség. Kezdetben egy francia nyelven tartott elméleti távképzést kellett végigkövetnie, majd egy hosszabb utazás és 10 napos gyakorlati képzés következett, Lyon közelében. A franciáknál látott technikai fogások itthon nem voltak közvetlenül alkalmazhatók, a hazai viszonyokhoz kellett alakítani azokat. Kézhez és a hazai (sőt az egyéni) adottságokhoz kellett szabni az alkalmazott eszközöket. Számomra szemléletes volt, hogy az idehaza kapható pempőtermelő eszközök köszönőviszonyban sem voltak a francia termelési eljárással, pedig az alapkonceptiót itthon is ismerjük. Az idehaza kapható szerszámok egy része még a termelés kezdetén is inkább akadályt jelentett.

Amikor betoppantunk hozzájuk, Gábor éppen csak beszéde a tenyészleceket (pempős bölcsőket), Ági a négy gyermek terelgetésével volt elfoglalva, a legkisebb karonülőt ringatta, a legnagyobbat napos táborból várta haza. A nagymama a pincében már megkezdte a pempőkitermelést, eltávolította a bölcsők szájadzásáról a viaszbóvítményt, leszedte az álcákat a pempőről, minket várt a vákuumos pempőgyűjtéssel. Fiam tanulgatja a méhészet biológiai hátterét és technikai fogásait, ezért meghallgattuk az alapokat is. Számítógépen kidolgozott naptár előtt szembesülhettünk a részletekkel.

A naptárban a napok rovatánál beírás, megjegyzések. Egyértelmű volt, hogy nem csak egy-egy lépés jut naponként. Gábor kiemelte, hogy a naptár a párhuzamosan folyó anyanevelést is tartalmazza. A két folyamat kiegészíti egymást, és esetleges közös erőforrásokra hagyatkozik, tehát mindkettőt szem előtt tartva lehet elvégezni. Júliusra a pempőtermelés napi több bejegyzéséhez képest alig volt anyanevelési beírás. Amint Gábor megjegyezte, a pempőtermelés tízszer nehezebb és nagyobb odafigyelést igényel, mint az anyanevelés. Elmondta, hogy néhány kaptárt napjában többször is igazítani kell, 3-4 alkalommal is beavatkozva. Gábor a beosz-

tás szerint 2000-3000 álca áthelyezését is elvégzi, amikor eljön az ideje, és erre 2 óránál több nem áll rendelkezésére.

Méhempőt kapnak a dolgozói sejtben lévő álcák is, igaz, csak egy napig (vagy addig sem). Kiváló jóléti jelző, hogy a frissen kelt dolgozói álca alatt fénylik-e a jellegzetes harmatnak látszó garatváladék, a pempő. Nagy hangsúly van a garatváladék szón, a méhcsaládnak jó hordással (készletekkel) kell rendelkeznie, hogy a fiatal dajkaméhek feji mirigye aktív legyen. Virágporból és nektárból sem lehet hiánya a méhcsaládnak, hogy jóléti állapotban gondozzák az utódokat. Sőt, az anyaneveléshez szükséges pempőfelesleg az általános jólétnél magasabb szintet, szaporodásra képes állapotot feltételez.

A méztermelés kapcsán már hallhatunk a korösszetétel jelentőségéről és arról, hogy miért kell dinamikusan fejlődő családdal termelnie a méhésznek. Az 5-10 (másutt 8-12) napos fiatal méhekről írják, hogy garatjuk aktív, de élelem hiányában meg rövidülhet. Egyes anyanevelési oktatóanyagokban 200 fiatal méhet javasolnak egy-egy álca gondozásához, azaz irányzámként ennyit kell biztosítani a bőséges pempőtermeléshez. Ha anyanevelésben kapják a méhek az álcákat, akkor az irodalom és az anyanevelők kódexe szerinti 30 álcát kell kapniuk. Pempőtermelésnél többszörös is lehet a beadott álcák száma. Megtudtuk, hogy a családok belelendülnek a pempőtermelésbe, a kezdeti mennyiség növekszik, ahogy a méhek hozzászoknak a megnövekedett igényhez. Sőt, a kimagasló hozamú családokból szaporítás lesz, hogy erősödjön a képesség állományszinten. Genetikai hátteret is teremtenek tehát a pempőtermelés érdekében.

Érdekesség, hogy a pempőtermeléshez használt eszközök között nem láttunk olyat, amelyet Örösi Pál Zoltán vagy Zsidi Barnabás meg ne jelölt volna a könyveiben a témáról szóló fejezetekben. Talán csak annyit, hogy a műanyagiparnak köszönhetően a mártott bölcsőket felváltották a mesterséges anyagokból készületek, az egyöntetűség és a méretpontosság miatt. De a látott vákuumszivattyú és a csőrendszer elhelyezése már ismerősnek tűnt, egy korábbi rajz megelevenedéseként. A magyar szakirodalomban szerepel az a kép, amelyet az erre a célra kialakított helyiségben láttunk.

A pempőtermelés titka nem egy megvehető tárgyban van, hanem Gábor sikeres útkeresésében. A gyermekkori tapasztalatok megőrzésében, a nyelvismeret segítségével folytatott önfejlesztésben, a családi

szakértelemben. Gábor és Ágnes sikeres, a francia szövetség ajánlásait tartani tudja. A szövetség szerint a biotermelés során megvalósítható termésszintet eléri nemzetközi viszonylatban is. A szövetség saját tagjainak termelési értékét nemzetközi értékekhez viszonyítja. A fiatal magyar pár teljesítményét is ezzel a mércével mérte, és a hozamok felső szintjét elérik közé sorolta. A minősítés láttán lettem biztos abban, hogy a pályázatkészítési feladatot el fogom vállalni. A biotermelés, a családi hagyományok szinte garanciái voltak a sikeres pályázat megírásának és teljes megvalósításának.

Tanulságos volt a mezőgazdasági kisüzem pályázathoz összeállított anyaguk. Ágnes tervezete szinte teljesen készen volt a pályázati felhívás és a formanyomtatványok szerint. Egyetlen bökkenő az árbevétel kérdése volt. Méhészetét az előző évben alakították át pempőtermelésre. Az első évben nem rendelkezett árbevétellel, a fentiekben jelzett minta ellenőrzése miatt a számlázás lehetősége csúszott. Az állomány nagyság rendben volt a pályázat benyújtásához, de a megelőző év nullás árbevétele miatt érdemi vizsgálat nélkül utasították volna el a kérelmet. A következő beadás már az időközbeni újabb évről megfelelő értékkel történhetett, szinte garantált volt a siker.

A pályázat egyszerű felépítésű volt, a saját kapacitást terveztük növelni benne. Az előzetes szerződés szerint keresleti piacon a pályázó növeli a termelési kapacitás eredményét, több pempőt el tud adni. Ennek elérésére a tervekben egyszerű kapacitásbővítést jelentettünk meg. Kezdetben további (biotermelésből származó) méhcsaládokat vesz a kérelmező, vétellel a kaptárak mennyiségét megfelelő számban biztosítja. Később saját szaporítással tovább bővíthető az állomány, a pempő mellett a viasz és a méhcsaládok is eladható terméket jelentenek.

Itt kell megjegyezni, hogy a tavalyi évben zárult pályázati időszak (2013-2020) támogatási gyakorlata szerint a fiatal pár mindkét tagja pályázhatna egy induló fiatal gazda pályázaton. Tehát ha a mezőgazdasági kisüzem pályázat fejlesztésével elérheti a pályázó azt a szintet, amely a fiatal gazda pályázat beadásához kell, akkor azonnal benyújthatja a kérelmét. Tehát sem Gábor, sem Ágnes nem ütközne akadályokba csak azért, mert saját vagy a vele egy háztartásban élő személy nevében futó pályázat megvalósítása zajlik. Nem jelent hátrányt, hogy a kisüzemes pályázat folyamatban van, mind a pályázó, mind a feleség tud pályázni. Lényeg, hogy az induló pályázat kiírási feltételeinek megfelelően. Vár-

hatólag 100-110 méhcsalád feletti állomány jelenti azt a 10 000 STÉ gazdaságméretet adó szintet, amelytől a nagyobb termelők már kérelmet nyújthatnak be a fiatal gazda pályázatra.

Ágnes terveinek megvalósítása 9 hónapon belül indult, viszont az eredeti tervhez képest változott. Ebben az esetben ki kell használni azt a lehetőséget, hogy a pályázat kialakítási környezetében a piaci helyzet változásával a kijelölt célok megváltoztatása is engedélyezett. A háború miatt kialakult gazdasági helyzetre való tekintettel a célok módosítása miatt nemcsak lehetséges, de kötelező a „Változásbejelentő” űrlap elektronikus beküldése. A korábban már említett eljárás részleteit Ágnes pályázati tevékenysége bemutatásának következő szakaszában ismét görcső alá vesszük.

A júliusi forróság ellenére (vagy a megelőző esőkkel együtt) Ágnes telephelye környékén a napraforgó-virágzás közepén a méhek termelésben voltak. A virágpor és a természetes hordás beindította a méhek pompóelválasztását, a garatmirigy működését. Amikor bepillantást nyerhettünk a pompókitermelés folyamatába, az alábbiakat láthattuk: Mint írásom elején említettem, a pincében volt a feldolgozás helyszíne, ami valójában egy jó hűvös szuterént jelent, rendezett környezetet. Gábor elmondásából kiderült, hogy a több helyiségből álló pince a termelés érdekében, funkció szerint lett építve, a lakórészből és az udvar felől is megközelíthető. Hűtők, íróasztal, vákuumkompresszor és néhány méhészeti ingóság volt a teremben. A tenyészléceken műanyag bölcsőkezdemények voltak, víztisztán áttetszők. A 8-9 milliméter átmérőjű alapokat a méhek viasszal nyújtották meg és pompóval töltötték fel.

Ottlétünkig a tenyészlécek nagyobbik felénél már levágta a viaszt a nagymama,

sőt a pompó egy részét is összegyűjtötte. Gábor részletesen elmondta, hogy a fél- vagy egynapos álca áthelyezése jó szemet igényel, könnyebb lenne ennél idősebbekkel dolgozni, sőt azokat még a dajkaméhek is szívesebben fogadnák gondozásra. Mégis a kisebb (fiatalabb) alcát érdemes választani, mert az idősebbet nehéz lesz szüretkor (1-1,5 nappal később) eltávolítani, és a pompóból is többet fogyaszt.

A nagymama, a viasz késsel való levágása után, a szívó segítségével vette le az alcákat a pompó felszínéről. A pompó és az alcák is egy közönséges mézesüvegbe érkeztek a szívórendszerben. Egyfajta ülepítőként (gyűjtőedénynek) használták az üvegeket, persze az alcákat külön elválasztva. Az üvegek teteje összetett volt, a vákuum be- és elvezető csomóján kívül egy szűnyogháló sűrűségű, rozsdamentes szűrő is van cserélhető foglalatban a beömlőnyílás alatt. A vákuumcső áttetsző szilikoncső, amelyben a pompó ülepítőüvegén kívül további ülepítőpohár is van, hogy a vákuumszivattyúba ne kerülhessen szilárd részecske. A műbölcsők kiemelkedően magas elfogadást mutatnak. Az áttetsző falnak jelentősége van, a viasz visszametszésnél ügyelni kell, hogy a hasznos anyag ne kerüljön a melléktermékek közé. A második üvegbe gyűlt a pompó a vákuummal, szinte mint egy porszívózásnál, a szűrőn keresztül egyenesnek tűnő sárgás anyag került begyűjtésre. A másik üvegben az alcák nem voltak felismerhetők, mert a szívóhatás ledarálta őket.

Számomra újdonság volt, hogy a pompót kapkodás nélkül lehet hűtőbe tenni. A francia tapasztalatok és elvárás szerint egyszerű háztartási hűtőszekrényben is megvalósítható a tárolás. Eddigi ismereteimtől teljesen eltérően sem fagyasztást, sem egyéb védőfolyamatot nem kellett végrehaj-

tani, a pompót a begyűjtés göngyölegében 12 hónapon át lehet tárolni.

Biotermelésbe a nem vegyszerezett növényekről származtatható pompó kerülhet be. A minőség biztosítására kell törekedni. Ha vegyszerezett növénykultúráról indul meg hordás, akkor a korábbi biotermelés azonnal leáll, a termés elkülönül az első naptól. A hagyományos repcetermelésnél pedig egy ellentétes biztonsági időszavat kell tartani. A hordás után több nap telik el, mire a fészekben található repceméz elfogy, és ekkor már kiemelt minőségű pompót lehet elkülöníteni. (Ugye, azt mondani sem kell, hogy biotermelésben a fészkezés nem megengedett.) Ma még nincs olyan menetrend, amely egyszerűen meghatározná a várakozási időt, itt is figyelembe kell venni az évről-évre változó hatást, és az előzőekben leírt biztonsági határt be kell tartani.

Érdeklődésemre, hogy a pompó-mennyiség és a rajzóhajlam között van-e összefüggés, meglepő, az eddigi tanulmányaimnak ellentmondó választ kaptam. A méhek termelése a külső hordástól függ igazán. Május után a méhek túljutnak egy ponton, és megáll a rajzóhajlam. Szintén meglepett az, hogy a méhek garatmirigyére mennyire előnyösen hatott a napraforgó „gyenge” minőségű virágpora, pedig komoly szaktekintély hivatkozott arra, hogy szegényes táplálék. Úgy tűnik, hogy a szakmai részletet jobban fel tudja tárni az, aki más szempontokat is szem előtt tart, más-ként is találkozhat ugyanazzal a kérdéssel. Ennek a pontnak a finomodása, éves gyakorlata és a pályázat megvalósítása is érdekes kérdéseket tartogat még számunkra egy következő cikkben.

Gere Antal Gábor

